

Neviditelné vztahy

V úvodním postavení šachové partie stojí figury v základním postavení tak, že se vzájemně neohrožují. Kromě jezdců žádná z figur se nemůže pohybovat. Panuje ticho.

Myslím, že to není tak úplně pravda. Existují tu již hrozby 2 a třetího pořadí. Například Jf3-g5-f7. I když se nejedná o přímou hrozbu, pěšec je krytý, hrozba to je.

V okamžiku kdy provedeme první tah e4. Situace se zásadně mění. Pěšec napadá dvě centrální pole d5 a f5. Současně S a D jsou schopné napadat pole f7 – hrozby prvního pořadí. Pěšec e4 je současně nechráněn a může být napaden Jf6.

Po e5 se situace znovu mění. Černý vytváří hrozby obdobné jako bílý.

V takovémto popisu můžeme dále pokračovat. To však není našim cílem. Tím je ukázat na to, že v pozici vznikají určité vztahy. Tak jak se do boje zapojuje více a více sil, vznikají zde neviditelné silové linie hrozeb a napadání. Tyto vztahy pro neškolené oko neviditelné, omotávají bojový prostor.

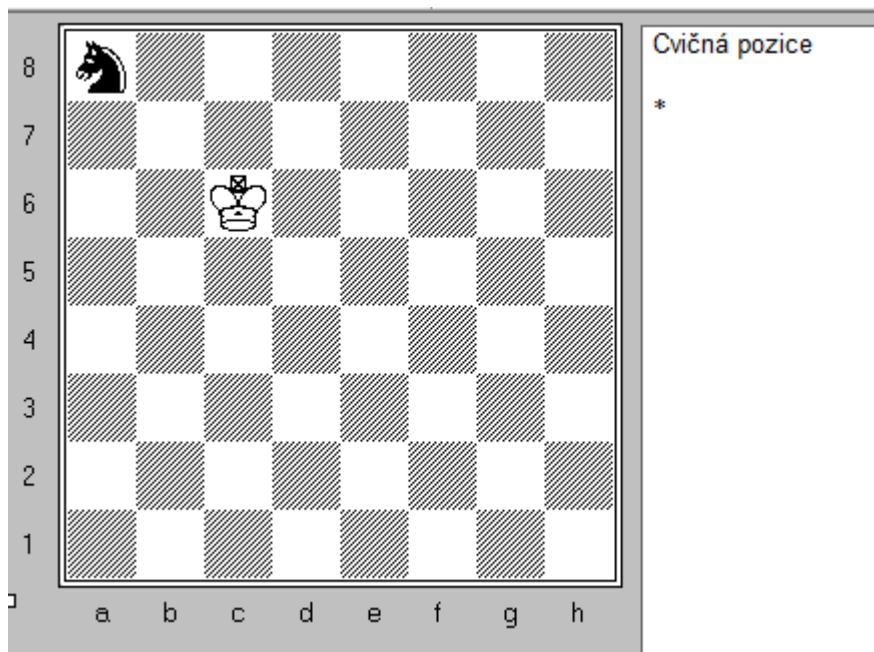
Pokusíme se tyto vztahy přesně pojmenovat. Vznikají mezi figurami, figurami a pěšci, mezi figurami, pěšci a jednotlivými poli.

Napadení

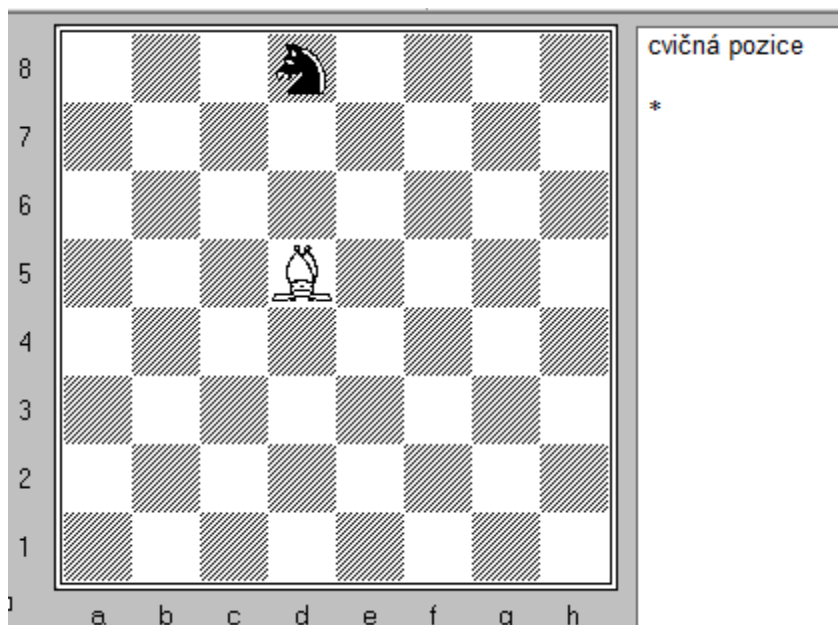
Tento vztah se pozná lehko. Vzniká mezi napadenou figurou nebo pěšcem a útočníkem. Pro pořádek, hrozba napadení také vytváří vztah, ale zatím velmi slabý. Je třeba si připomenout, že ne všechny figury mohou napadení provádět. Král nemůže napadat krále ani dámu, s výjimkou, kdy se D ocitne v jeho blízkosti nechráněná. Pěšci mohou napadat figury i sami sebe, pokud se tyto nacházejí v jejich dosahu.

Ohraničení

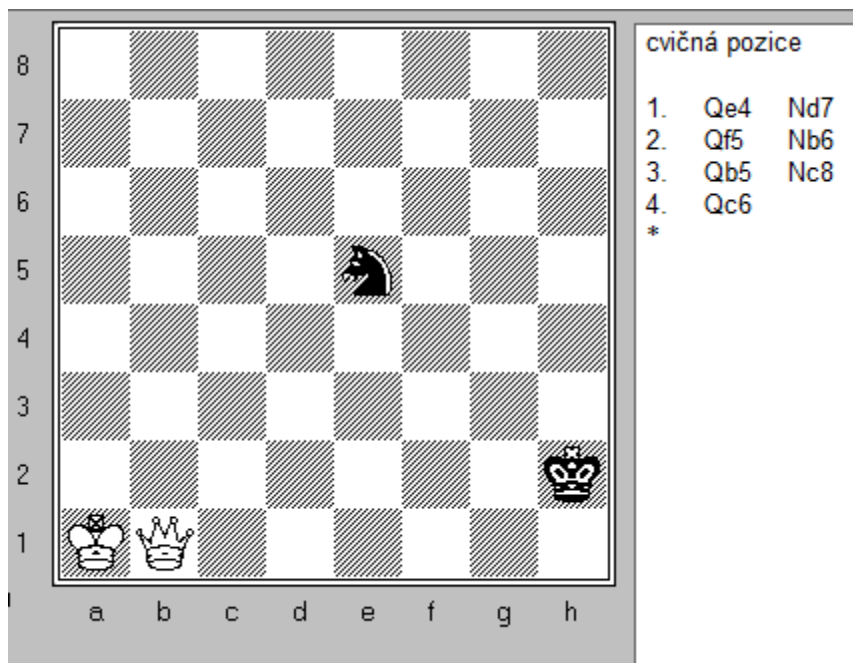
Figura nebo pěšec jsou ohraničeny, pokud jim nejsou přístupny pole, na které by jinak mohli vstoupit. K tomu stačí, aby taková pole protivník kontroloval svými silami.

Příklad ohraničujících vztahů. Král napadá pole, na které by mohl jezdec vstoupit, ale takto nemůže. Současně ale král je schopen sám takového jezdce napadnout a získat.

Situace obdobná. Střelec ohraničil (zabránil v pohybu) jezdci. Na rozdíl od krále ho není schopen sám získat. Stejný případ je i z věží.

Dáma v této situaci je figura, která si s jezdcem poradí v několika tazích i přes to, že se jezdec nachází v centru šachovnice.

Ohraničení může přejít v napadení, ale se s ním i kombinuje.

Zajištění

Dosud jsme hovořili zejména o vztazích figur a pěšců soupeřících stran. Nyní se podívejme na to jaké, vztahy panují mezi vlastními figurami. Již v úvodním postavení vidíme, že pěšci jsou zajištěni svými figurami a některé dokonce vícekrát. Tyto vztahy můžeme nazvat zajištěním, nebo zajišťovacími vazbami.

Zajištění v normální podobě má smysl pouze tehdy, kdy napadená figura je slabší, nebo stejně silná jako figura, která ji napadá. Je třeba si uvědomit, že zajišťující figura tímto svým působením ztrácí pohyblivost, protože po jejím odstoupení padne napadená figura.

Překrytí

Elementární příklad překrytí je výchozí pozice. Všechny figury jsou překryty svými pěšci. Při překrytí, figura která překrývá, přebírá na sebe působení napadající figury soupeře. Opět tato figura nebo pěšec ztrácí na pohyblivosti.

Rozdíl mezi zajištěním a překrytím spočívá zejména v tom, že při zajištění útok soupeře je veden pouze na napadenou figuru, v případě překrytí jsou útočné cíle dva. Na překrývající figuru (pěšce), ale stále zde zůstává útočná vazba s překrytou figurou. Tedy přímé napadení a hrozba.

Hrozba přeměny pěšce v dámu

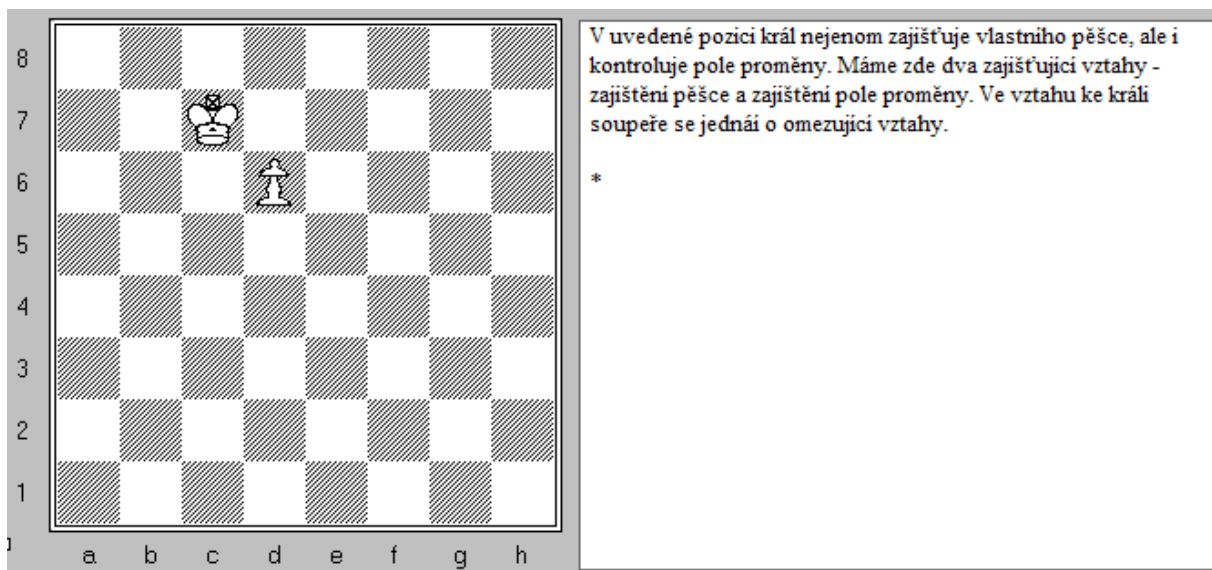
Hrozba proměny pěšce v dámu je zásadní zejména v koncovce. Její proměna mění zásadně poměr sil a je rozhodujícím faktorem ovlivňujícím řešení mnoha pozic v šachu. Tato hrozba může mít několik úrovní, podle toho, jak daleko od pole proměny pěšec stojí.

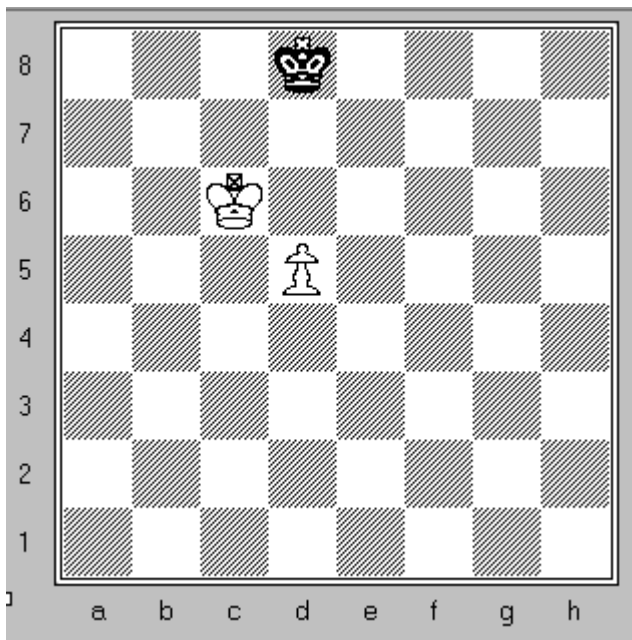
Hrozba zadržení pěšce

Způsoby zadržení pěšce, který postupuje k poli proměny, jsou různé. Přímé napadení pěšce figurou, nebo omezení pohybu.

V koncovce se z velkého množství situací, které zde mohou nastat zdá nejdůležitější ta, kdy pohyb pěšce omezuje král. Jedna z těchto známých situací je pravidlo čtverce, které říká, zda král dostihne volného pěšce.

Druhou důležitou situací je boj o pole proměny.

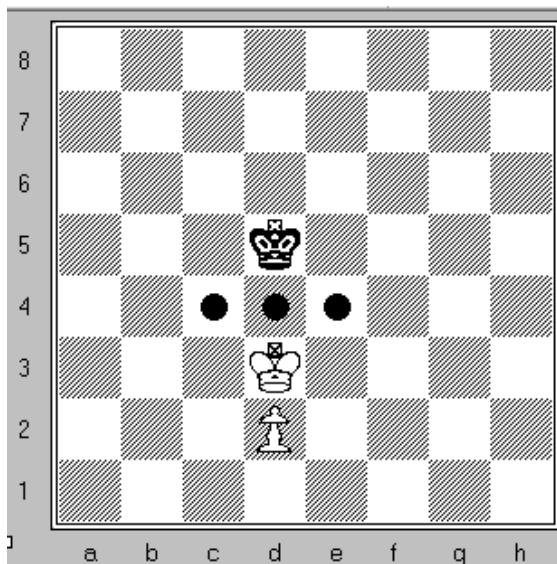

cvičná pěšcová koncovka

Je zřejmé, že v této pozici po Kd6 je černý v nevýhodě tahu a bílý dosáhne okamžitě na jedno z polí c7, e7 ze kterých král zajišťuje pole proměny pěšce. V případě, že je na tahu černý, vstupuje do hry pěšec. Kc8 2.d6 Kd8 3. d7. Pěšec omezil pohyb černého krále a po Ke7. Kc7 je proměna dosažena.

*

Kritická pole

V případě, že je na tahu černý, bílý získá jedno z kritických polí a prosadí postup svého pěšce.

1. ... Ke5
(1. Ke3 V případě, že je tahu bílý, kritické pole neobsadí a pěšce do dámy nedovede. 1...Ke5 2. d3 Kd5 3. d4 Kd6 4. Ke4 Ke6 5. d5+ Kd6 6. Kd4 Kd7 7. Kc5 Kc7 8. d6+ Kd7 9. Kd5 Kd8 10. Kd4 Ke8 11. Kc4 Kd8 12. Kd5 Kd7 13. Ke5 Kd8 14. Ke4 A bílému se nedaří krále černého vytlačit mimo kritické pole)
2. Kc4 Kd6
3. Kd4 Kc6
4. Ke5 Kd7
5. Kd5 Ke7
6. Kc6

A situace je vyřešena

Boj v podobných pozicích koncovky se tedy točí okolo snahy o získání zajištění postupu pěšce a ohraničení možnosti pohybu soupeřova krále. Jestliže se podaří dosáhnout toho, že král dosáhne vztahu s polem proměny, bude postup pěšce zajištěn. Pokud ne, slabší strana se ubrání.

Cílem bylo ukázat, že na šachovnici existují vztahy mezi figurami a pěšci. Znalost těchto vztahů nám dovoluje situaci na šachovnici lépe pochopit, popsat a řešit. Na příkladu znalosti těchto vztahů, lze pochopit například námi probíraný příklad kritických polí.

V procesu boje, v závislosti na tom, jak se síly soupeřů přibližují a vznikají nevyhnutelné vzájemné vztahy mezi figurami a pěšci, mezi figurami a různými poli na šachovnici dochází k vzájemnému působení, které můžeme nazvat vztahy.

Těchto vztahů jsme našli pět:

- 1. Napadení**
- 2. Ohraničení**
- 3. Zajištění**
- 4. Překrytí**
- 5. Hrozba proměny pěšce**

Právě tyto jedinečné vztahy nám dovolí, abychom se dokázali dobře orientovat ve složitých taktických situacích.